

KAY PACHACHRU LAPAN RUNAKUNA WASHAKURKAANAPAQ ISKIRBISHAKUNA KAYKUNATA ISKIRBIPAAKURAA

[Preamble]

Lapan runakuna chaynuyla washa kananpaqmi mana pisi rantisha runatanuy sirbichikunanpaqmi mana ima lutas rurakurkaanapaqmi, alipa rikanakurkaanapaqmi.

Lapan runakuna chay washasha kapaakunanta mana musyarmi, mana kaasukurmi runakuna qalayapaakusha lutan rurakuyta, ashlinakuyta, kaykunam juchakachimanchi lapan runakunata. Chaymi musyachipaakuu lapan runata mana manchakular, mana ima wanaychruusi kay pachachru kawapaakunanpaq. Jinamanmi “Rimashaq” nirqa, rimapaakunanpaq, naatan munanqanman, Diosmansi u jukmansi yupachikurkaanapaq.

Maychru chaychruusi mandaqkuna ninakungannuyla rurapaakunanpaq. Runankunata lutan runakunapa makinpitashashanapaq, lutan mandaqninta mana ima lutas rurapaakunanpaq. Chaynuytaq lapan nasyunchru runakunas alipa rikanakur kawapaakunanpaq.

Lapan nasuyunpita delgadukuna wamaqta qutukaan junaqchruumi rimanakurkur iskirbipaakura lapan runa, warmis, olqos chaynuyla alipa rikasha kananpaq. Chaychruutan rimanakurkara runakunata ali kawayta yanapaakunanpaq. Naatan mana pisi rantiyasha runawannuy piwansi sirbichinanpaq. Chaychruutan chay lapan nasyunkunapita qutukaq delgadukuna ninakaraarira chay rimanakurkanannuy yanapaanakur kawapaakunanpaqsi.

Kay rimanakunqanchi rurasha kananpaq musyachishun lapan runata, warmitas, olqotas ninakurkaras, naatan mandaqkuna runankunata chay i mayqapitashashapaakunanpaq.

LAPAN NASYUNPITA QUTUKAQKUNAM ISKIRBIPAAKURA

Kay Pachachru Maychru Chaychruusi Runakana Chay Washasha Kapaakunanapaq

Lapan runakuna mayaq chayaq nasyunchruusi mandaqnintin kay iskirbishakunata yarpapaakunanpaq, jinaman yachrachipaakunanpaq. Chaynuytan kay iskirbishakunata mandaqkunaga rurachipaakunman, nasyunninkunachruusi u jukla nasyunkuna munayninchru alipa kayaqkunatas rikanakurkaanapaq.

ARTICULO 1

Lapan runas kay pachachru nasimun juk rantisha runanuy mana pitas sirbinapaqmi, alipa rikasha kananpaqmi, washasha kananpaqmi. Lapan runakunas nasipaakamun yarpayniyoqmi naatan tantiyayniyoqmi ima lutanta rurapaakurursi tantiyakunanpaq. Lapan runakunas kawapaakunaman juk wawqenuylam.

ARTICULO 2

Washasha kananpaq kay lapan iskirbirayaqnuylam rurakanman lapan runawansi, yuraqwansi, yanawansi, imaniraqwansi kachun quechua rimaqsi, castellano rimaqsi, u kachun warmis, olqos, Diosman yupachikuqsi u imaman yupachikuqsi, kachun manadaqninpita pinsiyaqsi u ima insiyaqsi, kachun mayaq markapitas u maychru, nasishas, kapuqniyoqsi u mana imaynaqsi. Imanuy ayqaynuy karsi rikanakurkanman juk kastanuylam.

Kachun mayqan mandaqkunapa qatiraqninsi, kachun libritayoqsi u jinalas, kachun mayaq markapita aywakamushas, pi maysi rikanakurkanman chaynuylam, juklaa nasyun mandaqpa makinchru karsi, mana jukpa makinchru kaqnuylam rikapaakunman alipa, chay mandaqpa runankunatas.

ARTICULO 3

Pi may runatas amam munachwanchu pitas wanuchipaakunanta, piwansi mana munayaqwan sirbichikurkaananta, jinaman maqasha u ashlisha kapaakunantas.

ARTICULO 4

Amam pisi, pipa sirbiqninsi imaysi yaykunqachu imapita nirsi u imapaq nirsi.

ARTICULO 5

Amam pi tasi kawaypa kuchuchinmanchu juk uywatanuyqa, manatan pitas ashlinmanpishchu mana baliq nirsi.

ARTICULO 6

Lapan runas, may chay nasyunchru kaqsi kanman chay kikin nasyun runanuy alipa rikasham, libritaanaq mana karsi.

ARTICULO 7

Lapan runas kapaakunman chaynuyla alipa rikasham. Naatan pis aliska kunchuchiptin kay iskirbishakunapita juknuypa ruraptin nasuyinchru mandaqqa washanmanmi lapan runakunata. Amam rirqararmanchu pisi, mandaqninpita lutanta rimayaqta u wakta, kayta lutanta ruray niyaqta. Manatan rirqaranmanchu wakinta alipa rikaqtas u wakinta lutanpa rikaqtas.

ARTICULO 8

Jucha taripaq runakuna wiyaripaakunman lapan runatam nasyunninchru kaqtaqa. Paykuna runakunata washapaakunman iskirbishankunanuymi mana imas lutan rurasha kapaakunanpaq.

ARTICULO 9

Amam pitas manakaqita, charichinmanchu u karselman wichrqachinmanchu. Naatan nasyuninpitash jurquchinmanchu.

ARTICULO 10

Juchaakushakunata taripaq runakuna rikapaakunman chaynuylam lapan runatas. Paykuna wiyaripaakunmanmi Chay juchachasha runamayin wanuchiqtash imaninqantas”. Chawra mana mayqantas kuyapaalarmi ima nipaakumansi rimakurkanannuy.

ARTICULO 11

“Juk runapita lutantam rurasha” nipaakuptin rasunpa shumaq musyakamunqankamaqa “Manam yanqa rimapaakunmanchu paymi rurasha”. nir. Naatan juchaakusha karqa, kikin chay runa washakushun u washachun juk runas. Chay jucha taripaqkuna achka runakuna kayaptinmi mayapaakunman chay juchachasha runa rimaqta.

Pi runa imatas ruraruptin, manam imaniytash atipapaakurachu nasyunninkunachru mana kaynuy iskirbishakuna kaptin. Naatan manatan karachu iskirbishakuna j uchaakushakunata imaypa aliska kunchuchinapaqsi. Chaypi taran mandaqkuna iskirbipaakura kayta naa imayqash juchaakusha jananchruuraq.

ARTICULO 12

Mariam pitash ayluykunata “Lutanta ruray”. nichwanchu. Naatan manatan wayinchru imanuy kawakuqtash imatas jatipachwanpishchu. Manatan kartantash pisi kichrapunmachu ni washantash rimanmanpishchu. Kay iskirbishakunanuymi rurakasha kanman. Jinaman washasham kapaakunman lapansi kay tukuy lutan ruraypita.

ARTICULO 13

Runaga pi maysi munanqantam aywanman maytas, chaytas. Naatan nasyunninchruusi munanqanchruutan yachranman maychru chaychruusi.

Pi maysi munarqa yarqunmanmi imaysi nasyunninpita. Naatan munarqa kutiyunmantan imaysi.

ARTICULO 14

Mana kaqita pis yanqa qatikachraptinqa, chay runakunaqa yarqurkanmanmi nasyunninpita juklaa nasyunchru maylachruusi ali kakunanpaq.

Naatan imatas lutanta rurapakusha karqa amam yarqunmanchu nasyunninpita juklaa nasyunchru washapaakunanpaq, Lapan Nasyunpita Qutukaq runakuna manam munapaakunchu kaykuna rurakananta.

ARTICULO 15

Lapan runas kapaakunman juklay nasyunlata markanch akusham.

Manam pisi “Qampa naa manam kankimanchu kay nasyunnikipa runanqa” nir, qarqunmanchu pitash. Ni manatan chariranmanpishchu “ Qamqa manam kankimanchu juklaa nasyunpa runanqa nirsi.

ARTICULO 16

Naa kasaranan timpuman chrarurqa, warmis, olqos kasarakunmanmi, may kastawansi; yanawansi, yuraqwansi. Kasaranmantan juklaa nasyun runawansi, Diosman u mana Diosman

yupachikuqwansi. Nasyunchru iskirbishankunanuymi washanman lapantam runankunata, kasarakunanpaqsi, kasararuptinsi u chulaanakuruptinsi.

Manam pisi kasarachinmanchu mana munaqta. Kasarachinmanqa munanakuqlatam.

Chay kasadukuna lapan wamrantinmi kapaakunman alipa rikasha, mandaqkunapita washasha. Chay kasadukuna wamrankunawan aliskam balin.

ARTICULO 17

Pi may runapas kanmanmi munaptinga chrakransi, wayinsi u imayqansi, kikilangepasi u juk runakunapawansi. Chaynuy kananta manam pisi amachanmanchu.

Manam pisi kitanmanchu chay imayqantasi oiqoorir manakaqpitapa.

ARTICULO 18

Pi may runasi munanqantam pinsiyakunman, naatan ali u lutan runanqantasi tantiyakunmanmi. Chawraqa j inam yupachikunman Diosmansi u imamansi. Muyunmanmi juk riligiynupita juk riligiynmans. Muyunmantan juknuy kawaypita juknuy kawanmans. Jinam pi maysi imanaypasi Diosninta alawaakunman, japafansi u wakin runawansi, washachruusi u wayilachruusi. Yachrachipaakunmantan .yachrakurkankantawan juknuypa kawaynintas, naatan rurapaakunmanmi fistankunatas.

ARTICULO 19

Chawra runaqa jinam pinsiyanman, naatan “Rimashaq” nirqa, rimanman. Naatan chay pinsiyanqan runata piñaakachinan mana pipitas amachasha kaptinqa amam rimanmanchu. Runaqa pi maysi yachrakunman munanqantam librukunata leyepasi u jukkuna rimaptinga mayakuypasi. Naatan munaqta pinsiyanqanta iskirbinmanmi u rimanmanmi wakinkaqkunatas mayakurkaananpaq. Naatan apachinmanmi mayaq chayaq nasyunkunamansi amam juklaa nasyunman imanaypa apachikuptinsi; ama apachiychu ninmanchu pisi.

ARTICULO 20

Pi may runasi jinam qutukaakurkanman imapaqsi. Naatan qutukaakunman imapaqsi, alipaqmi.

Manam pi tasi “Runakunawan qutukaashun” ninmanchu mana munaqta wapuyapaqa.

ARTICULO 21

Pi may runasi, mandaqnin ima ruraytas munaptinga fapanmi chaychru kapaakunman, kikinkunas u deigadukunas.

Mandaqkuna imawansi yanapaamuptinqa wakinkunanuymi chrashinman lapansi.

Lapan runasi munanqantam akrapaakunman mayqantasi mandaqninpaq. Naatan chay mandaqninkuna akrapaakunqan kanman ayqa’ watakamas nasyuninkunachru iskirbishankunanuymi. Mandaqninta akrapaakunman mana kaskipanakularmi iskirbipas u makin chacharkuypas.

ARTICULO 22

Juk nasyunchru yachraq runapa kapunman aypam imansi ayqansi kawaananpaq. Naatan mayqanpas masia kapuptinqa yanapanman walkala kapuqtam. Chaynuytan masia kapuptinqa nasyunkunas, yanapanman mana alaapa kapuqniyoq nasyunkunata, wakinkunapita mana juknapasha kapaakunanpaq. Chaypita tukuy j inanpa yanapanakur, ali kapaakunanpaq.

ARTICULO 23

Pi may runasi uryanman imachruusi munanqanchruumi maychruusi. Jinaman alipam rikanakurkanman uryaqsi u urayachiqsi. Naatan mana uryata tariptinqa mandaqninkunam yanapanman tariyta.

Ishkay runa chay uryalachru kaptin jinaman chaynuyla ishkaynin uryaptinga, pagasha kapaakunman ayqata karsi chaynuylam.

Uryaqkuna ali pagasham kapaakunman mana ima wanaychruusi kapaakunanpaq. Jinaman aylunkunas alipa rikasha kapaakunanpaq. Naatan ganangan mana imapaqsi aypaptinga nasyunninchru mandaqninkunam yanapanman.

Pi may runas urayaqqa qutukaakunmanmi uryaq mayinkunawan imas mana ali kaptin rimanakurkaananpaq. Manam pisi “Ama qutukaakuychu” ninmanchu pitas. Maslata ganayta munaqta u alipa rikasha kayta munaqta, jinam manakurkaananpaq qutukarkur rimanakurkanman.

ARTICULO 24

Pi may runasi urayaqqa jamanmanmi. Chay jamar imatas rurakunman munanqantam. Naatan pisi amam uryachinmanchu rimanqanpita masqa. Jinaman watachamur jamaptinga pagasham kanman.

ARTICULO 25

Pi may runapas kanman aypam imalansi ali kawapaakunanpaq, aylunkunas mana qeshyapaakunanpaq, kanman aypam mikunan, jakun, jinaman wayin yachrananpaq. Qeshyarur aywanmanmi medikuman u hospitalmans jampichikuq. Naatan mandaq runakuna yanapapaakunman lapantam: uryapakuytam mana tariq runakunata, qeshyaqkunata, mana uryaq atipaakunata, japatukushakunata, chachakunata, mana juchaynaq kayarsi imaynaqsi kidashakunata.

Pachrayoq warmikunas jinaman inashakunas kapaakunman aliska yanapasham imayqachruusi. Akapa wamrakuna kapaakunman ali rikasham lapansi kasadupa karsi u mana kasadupa karsi.

ARTICULO 26

Runakuna lapanmi yaykupaakunman iskuylaman. Naatan “amam pisi paganmanchu qalayunqanpita ushanqankamas. Wamrakunata kachrapaakunman lapatam munaqtas, mana munaqtas primariya iskuylaman. Chaypita masta yachrakuy munaqkuna, jinam yachrakurkanman medikupaqsi, abugadupaqsi u imayqapaqsi. Unibersidadkunaman mana atipaakuna ali yachrarqa chraskisham kapaakunman. Naatan mana yachraqkunata “Amam chraskipaakunmanchu imansi rayqoqa.

Chay iskuylakunachru yachrachiykuna kanman lapan yachraqukunata ali runa kayta yanapananpaqmi, alipa rikanakurkaananpaq, lapan runata yanapaa- nanpaqmi, rantisha runanuy mana pipa sirbichiqninsi kapaakunanta musyapaakunanpaqmi, juklaa nasyun runakunawan, u juk rimayta rimaqkunawan alipa kawapaakunanpaqmi Diosman yupachikuqtawan, mana yupachikuqtas alipa rikanakurkaananpaqmi. Jinaman yachrachipaakunmanmi lapan nasyunpita qutukaq delgadukuna iskirbipaakunqanta yanapanakur kawaypitatas, mana wanuchinakuy kananpaq.

Naatan taytakunam akrapaakunman churinkuna may iskuylachru yachrachisha kanapaqsi.

ARTICULO 27

Runakuna pi maysi markachru imayqatas rurakunman munanqatam: ruramanmi fistatas, kantamanmi kantatas, awanmanmi imatas, dibujanmanmi imayqatas u tantiyayninpita wamaqkunatas jurqamunmanmi, wakin afiska tantiyay yachraq runakunanuysi.

Pi may runasi, shumakuq wamaqlata imatas kamakarachirqa u mana pisi iskirbinqanta wamaqta imapitas iskirbirurqa pagasham kapaakunman. Naatan “Amam chay rurantaqtaqsi pisi yachrapanmanchu. Noqam wamaqta jurqaramuu” nir, kaskinwanqa qolqeta charinan rayqosi u alawasha kanan rayqosi.

ARTICULO 28

Lapan runam may nasyunchru, kaqsi, ima lutas rurayaqkuna qalayapaakunman ali kawayta runamayinwan, kaychru lapan kay iskirbishakunay.

ARTICULO 29

Runakuna Iapanmi markachru mandaqkuna imatas niptin kaasukurkanman. Chay kaasukuq karqa, pi maysi kapaakun alipa rikasham, naatan ali runa pipaqs.

Juk nasyunchru yachraqkuna, nasyunninchru iskirbishakunata lapanmi kaasukurkanqa, mana pisi juk rantishanwannuy piwansi sirbichikunanpaq, j inaman ali runa kapaakunanpaq. Pi maysi alim kawanman runamayinwan, naatan lapanmi imachru yanapanakurkanman ali kawayta chay nasyunninkunachru.

Kay lapan iskirbishakuna manam kaasukanmanchu kara, lapan nasyunpita qutukaq delgadukuna “Rurashunmi” ninakur rurayta mana qalayusha kapaakuptinqa.

ARTICULO 30

Juk nasyunchruusi u runa qutukaqchruusi u juk runalatas imata rurananpaqsi pisi kaychru skirbirayaqpita juklasipa imapitas tantiyachinanta manam munapaakuuchu.